
LITTERATUR

JANERIK LARSSON:

NYTT OM AMERIKANSK LITTERATUR

Den amerikanska samhällsdebatten handlar alltid om allting. När jag här ska försöka beskriva några röda trådar i dagens debatt, så är det främst att se som uttryck för vad som intresserat mig.

USAs politiska vägval är ett ämne som ständigt ägnas en riklig litteratur. Nu handlar det ju om vägen fram till presidentvalet den 5 november 1996 och den vägen kommer att vara stensatt av böcker.

Domen över Bill Clinton som president är givetvis ett ämne som kommer att ha producerat rader av böcker långt innan hans (första?) mandatperiod löpt ut i januari 1997. Elisabeth Drew har med sin *On The Edge* (Simon & Schuster, 1994) gett en mer nyanserad bild än den Bob Woodward tecknade i sin *The Agenda* (Simon and Schuster, 1994), men de nyanserna innebär inte att domen är mindre hård. Washington Post-journalisten David Maraniss' närgångna Clinton-biografi *First in His Class* (Simon & Schuster, 1995) är en ganska förödande bild av presidentens svaga sidor - svaghe-

terna förstärks av den situation han befinner sig i sedan ett antal år: att vara USAs president.

Det paradoxala är att Clinton, likt sin företrädare George Bush, är hårt en arbetande president - men ingen av dem hade egentligen någon som helst aning om vad de egentligen ville göra när de nått fram till Vita Huset. Ronald Reagan var allt annat än en hårt arbetande president - men han hade en tydlig bild av vad han ville åstadkomma. Och inte minst Reagan hade en mycket klar bild av hur lite man kan göra som politisk makthavare, även om man innehar den demokratiska världens viktigaste ämbete.

Snabbt växande genre

Clinton ansluter sig till det normala, medan Reagan förblir en extraordinär president; även om de historieforskare med vänsterböjelser som regelbundet ombeds betygsätta USAs presidenter i amerikanska medier, nog aldrig riktigt kommer att acceptera Reagan.

Medias roll i amerikansk politik genererar en snabbt växande litteratur. En god översikt ger *Congress, The Press And The*

Public (redigerad av Thomas E Mann och Norman J. Ornstein, utgiven 1994 av American Enterprise Institute och Brookings).

För den som vill ta del av tuffare och mera polemiska omdömen om amerikanska tryckta medier rekommenderas *Forbes Media Guide* (1994).

Den som är särskilt intresserad av TV:s bild av USA rekommenderas varmt *Prime Time* (Regnery, 1994) av S. Robert Lichter, Linda S. Lichter och Stanley Rothman.

Ständiga opinionsundersökningar

En särskilt intressant aspekt på medias relation till verkligheten är frågan hur media förmår hantera alla de tillrättalagda opinionsundersökningar och andra undersökningar (ofta så kallade vetenskapliga) som olika intresseorganisationer ständigt producerar för medial spridning. Cynthia Crossen har skrivit boken *Tainted Truth* (Simon & Schuster, 1994) om just detta.

De sociala frågeställningarna i USA valde Reagan att strunta i. Helt och hållet. Kanske beroende på insikten om att det inte är så mycket politikerna kan göra - åtminstone inte kortsiktigt. Det var under Reagan-epoken som Charles Murray med *Losing Ground* drog igång kritiken mot den amerikanska välfärdsstaten. På senare tid har Murray med *The Bell Curve* dragit igång en oerhört intensiv och infekterad debatt kring rasaspekterna på USAs fattigdomsproblem.

Men det finns andra infallsvinklar på

dessa frågor än sociologen Murrays. Historieprofessorn Gertrude Himmelfarb har ägnat den viktorianska epoken en lång rad lärda verk och hennes båda senaste böcker ägnas åt att med de viktorianska värderingarna som bakgrund analysera samtidens. *On Looking into the Abyss* (Alfred A. Knopf, 1994) följdes i år av *The De-Moralization of Society* (samma förlag). Himmelfarb tecknar bilden av ett samhälle som åter är genomsyrat av fasta värderingar, ett samhälle av etik och tillit.

Himmelfarb och hennes man Irving Kristol har spelat en mycket stor roll i modern amerikansk samhällsdebatt. Båda har varit mycket flitiga skribenter. Sonen Bill Kristol är förmodligen det samtida liberal-konservativa Amerikas intressantaste politiske strateg; hans roll inom det republikanska partiet växer ständigt. Han klarade av att i 4 år vara vicepresidenten Quayles stabschef och att lämna Vita Huset med ett ännu starkare anseende än förut. Han var en av de få från Bush-Quayle-tiden som lyckades med detta.

Undergrävt Clinton

Clintons opinionsanalytiker Stanley B. Greenberg har i sin bok *Middle Class Dreams* (Times Books, 1995) tecknat sin bild av de amerikanska väljarna och av hur en majoritetsskapande politik ska bedrivas. I den berättar han bl a om Bill Kristols strategiska analys, som kanske mer än något annat undergrävt Clinton. Det var Kristol som låg bakom republikanernas årslånga, stenhårda motstånd mot Clintons hälsovårdsprogram. Om

man bara försökt ändra i Clintons program, skulle man ha återgett demokraternas rollen som medelklassens trygghets-skapare. Nu vann republikanerna den striden, vilket mycket tydligt framgick av mellanårsvalet 1994. Genom att attackera Clintons hälsovårdsprogram som ett försök att underminera medelklassens trygghet och valfrihet, vann republikanerna en viktig ideologisk seger: det är genom att minimera statens och politikernas makt som medelklassens - den politiska majoritetens intressen bäst tillgodoses.

Tankeväckande kritik

National Journal är oundgänglig läsning för alla som är riktigt intresserade av amerikansk politik. Tidskriften har ingen konkurrent när det gäller djup och seriös samhällsanalys. En av tidskriftens bästa medarbetare var Robert Samuelson, nu ekonomisk kommentator i *Washington Post* och *Newsweek* och enligt min mening den mest läsvärde i sin genre. Han arbetar på en bok som förmodligen kommer 1996. En av hans tidigare kollegor, Jonathan Rauch, är kvar på *National Journal*. Hans bok *Demosclerosis* (Times Books, 1994) är en tankeväckande kritik av intressegruppdemokratin som hotar att förkväva en på medborgarskap baserad demokrati. Rauschs bok är givetvis extra läsvärd i Sverige, där intressegruppsdemokratin är oändligt mycket starkare cementerad än i USA.

Andra intressanta aktuella amerikanska politiska analysböcker är t ex David

Frum's *Dead Right* (Basic Books, 1994) som handlar om den nya liberal-konservativa agendan. Newt Gingrich uppfyller knappast helt Frums krav på långsiktig politik.

Paul Krugmans kritik av ekonomskräret i *Peddling Prosperity* (Norton, 1994) fann jag mycket givande. Jag är oändligt trött på alla ekonomer som med enkla formler försöker förklara vad som sker.

Har man ägnat en god del av sin lästid åt världens alla bekymmer, kan det passa ganska bra att läsa PJ O'Rourke. Denne författare har ju fått en entusiastisk introduktion i PJ Anders Linder, men för de som missat PJs rekommendationer att läsa PJ vill jag bara påpeka att *All The Trouble in The World - The lighter side of famine, pestilence, destruction and death* (Picador, 1994) är oundgänglig läsning. Och det är förvisso inte så att PJ O'Rourke bara skämtar - det finns mycket klokskap i hans böcker och artiklar.

Kunnig analys

Det finns mycket i aktuell amerikansk samhällsdebatt som handlar om Asien - i första hand om Japan och Kina. Nicholas D. Kristofs och Sherley WuDunns *China Wakes* (Times Books, 1994) tilltalade mig mycket eftersom den kombinerar journalistik med kunnig analys. Deras bild av det vaknande Kina är allt annat än okritisk och de förutser en högst turbulent framtid för den uppvaknande jätten.

James Fallow har nu ganska länge ägnat sig åt att skriva om Asien och i

Looking at the Sun (Pantheon, 1994) beskriver han det östasiatiska ekonomiska systemets uppgång.

Sociala frågor används ofta i amerikansk debatt som slagträ i den grundläggande ideologiska debatten - den som handlar om statens och "den nya klassens" makt i relation till medborgarna och deras förmåga att i frivilliga former lösa sina och medmänniskornas bekymmer. De hemlösa har i högsta grad använts som ett instrument för vänsterns ideologiska offensiv. Christopher Jencks har i *The Homeless* (Harvard University Press, 1994) gjort ett viktigt inlägg i den debatten. Hans slutsats är att ett rikt samhälle bör sträcka ut sin hand till de misslyckade och de sjuka, men han ser inte hemlösheten som orsakad av medveten politik, med undantag för den i sig väl-

menta tanken att tömma de stora mentalvårdsinstitutionerna.

Frihandelsfabel

Till slut några ord om två böcker som faller en smula utanför genreetiketterna. Russell D. Roberts har skrivit en underhållande fabel om frihandel och protektionism, *The Choice* (Prentice Hall, 1994). Den kan knappast översättas till svenska, men däremot borde någon ta initiativet till att skriva en sådan bok för den svenska läsekretsen.

Martha Bayles har säkert många SvT-läsare följt i Wall Street Journal. Hennes bok *Hole in our Soul* (The Free Press, 1994) handlar om hur skönhet och mening försvinner ur amerikansk populärmusik.

CARL JOHAN LJUNGBERG:

DYGDIGT ELLER BARA VALPIGT?

Den amerikanska indebatten har nyligen fångats av ordet dygd. "Virtue" är verkligen "hett" nu som framgår av en titt i många förlags utgivningslistor. Många som länge varit blaserade moralrelativister eller marknadsliberala spontanister talar med nyförvärvat

Dygdernas bok, Red. Magnus Palm, Brombergs 1994.

allvar plötsligt om "virtue". Vid ett besök i Chicago nyligen såg jag i boklådorna travar, nej berg av något som kallades *The book of virtues*, en antologi med "great moral stories" sammanställd av den försigkomne föredetta utbildningsministern Bill J Bennett.

Allt vore väl om detta nya intresse verkligen pekade mot en djupare omprövning av den vänsterliberala anda som länge dominerat i USA eller spe-